

SLOVENEK.

Oznanila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; veče pismenke plačujejo po prostoru.

Za vsak list mora biti kolek (štampelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. pesem.

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for. 20 kr.
„ pol leta	3 „ 30 „
„ četert leta	1 „ 70 „
„ mesec	— „ 60 „
Po pošti:	
Za celo leto	7 for. 50 kr.
„ pol leta	3 „ 80 „
„ četert leta	2 „ — „
„ mesec	— „ 70 „

Št. 62.

V Celovcu v saboto 4. avgusta 1866.

Tečaj II.

Slovani pred vojsko in po vojski.

Nihče ne more tajiti, da se je žalibog zgodilo, cesar so se Slovani bali: Vojska se je nesrečno končala za Avstrijo.

Pred vojsko smo Slovani vsi od konca do kraja tajili, da ima zlasti vojska proti Pruskemu pravo avstrijsko idejo ali misel, vsi smo terdili, da je ta vojska le nemška, kakor so tudi vladini časniki razglašali, da Avstrija zgrabi za meč na dobiček nemških zadev, da je ta vojska Nemcev proti Nemcem. Zatorej smo klicali in prosili, naj se visoka vlada v vojsko ne spušča, naj se, ako je le mogoče, vse te nemške homatije z lepo poravnajo. Po naših mislih bi se bilo vse to tudi prav lahko zgodilo. Naj Avstrija stopi iz nemške zveze, naj se polabske vojvodine Šlezvik-Holštijn Prusom prepusté ali za kako drugo deželo ali primerno odškodnino, in naj se Benecija Talijanom proda proti temu, da Laško prevzame nekaj državnega dolga in z nami sklene kupčijsko pogodbo. Glas slovenski pa je ostal glas vpajočega v puščavi; zdaj po vojski pa ni ga menda po celej Avstriji pravega rodoljuba, ki bi ne zdihoval iz globočine svojega serca: „Škoda, da smo vojsko začeli, — boljše bi bilo za nas vse, ako bi se ta vojska nikoli začela ne bila.“ Tisoč in tisoč verlih naših sinov je pobitih, milijonov je v vodo zmetanih, sto in sto mest in krajev je razdanih, njiv in travnikov potepanih, še celo poglavitno naše mesto Dunaj je bilo v velikej nevarnosti! Slovani smo

svarili pred vojsko, in glas naš pred vojsko je bil resničen: Cesar smo se bali, zgodilo se je!

Minula je vojska in tudi zdaj po vojski povzdignemo Slovani glas svoj, — naj bi ga slušali vlada in narodi vsi!

Vlada je v vojski spoznala in se prepričala, kako nevarno da je delati drugo, kakor specifično avstrijsko politiko. V oktoberskej diplomii in septemberskem manifestu je nastopila pravo, avstrijsko politiko, te se naj zvesto in nepremakljivo derži, dobro vedoča, da avstrijska vlada in politika ne sme biti niti nemška, niti slovanska, niti madjarska, niti romanska, timveč biti mora avstrijska, enako primerna in pravična vsem narodom. Naj pokličejo se v ministerstvo na stran presvitlega cesarja možje iz vseh narodnost, da tako zve, kaj hočejo in česa potrebujejo razni posamni narodi. Slovanov šteje Avstrija 18 milijonov in še nikoli niso imeli le enega svojih rodoljubov na strani presvitlega cesarja. Skrajni čas bi bil, da se ta napaka poravna in da tudi Slovani vsi — tudi mi Slovenci — dobomo svojega moža in zagovornika na cesarskem dvoru.

Vlada je pri vojski spoznala in se prepričala, da se na same puške in bajonete ne gre zanašati. Treba je tudi zaupanja in ljubezni vseh narodov, treba je, da se Avstrija prerodi in popravi po duhu sedanjega časa. Gotovo bode — najpred ko je mogoče — gledala in skerbela vlada za to, da nastopi v državi naši spet obustavljeno ustavno življenje. Najpred bode sklicala

deželni zbor na Ogerskem, Horvaškem in Sedmograškem in na vse moči se pogajjala za to, da se državopravna vprašanja dokončno rešijo. Potem bode tudi sklicala deželne zборе takraj Litave, da jim predloži, kar so zastran državopravnih zadev sklenili zbori unkrajlitavskih dežel. Neobhodno je potreba, da dobi Avstrija državni zbor, v katerem bomo videli poslance vseh avstrijskih kraljestev in dežel. Ta državni zbor ima težko pa imenitno nalogo, naše finance zravnati, odpraviti vse napake, ki jih je pri vojskovanju toliko na den prišlo in vpeljati vse, kar omiko in svobodo, napredovanje in blagostanje podpira.

To naj dela naša vlada in nesrečna ta vojska bo Avstriji v srečo in slavo. — Dozdeva se nam, da je vlada naša tudi volje vse to storiti, — da bi je le narodi avstrijski ne motili! Nekteri narodi vlečejo na levo, drugi na desno, bratovske ljubezni in prave edinosti jim še menjka. Nekaj slovenskih rodoljubov se je na Dunaju zbralo in že je pri Nemcih ogenj v strehi. Nemci vi imate okoli cesarja toliko in toliko naj više gospode. Zakaj da razsajate, da Slovani dobomo tudi kakega moža pri ministerstvu. Dezele češke krone zdihujejo pod železnim jarmom zgrabljivih Prusov, in terpijo strašno veliko. Zakaj jimne dovolite, da pridejo na Dunaj k cesarju, potožijo mu svoje težave, prosijo in si iščejo pomoči. Tako delajo Nemci in silijo v to, naj sedanje ministerstvo, ki je Slovanom med vsemi dozdaš je najbolj pravično, pobaše šila in kopita in naredi prostor nemško-madjarskemu.

Besednik.

Drobtinice za leti 1865 — 1866.

Slovensčina v sodnijah.

(Konec.)

Kdor sam v sebi božjo podobo spoštuje in vè, da ima kakor otrok božji enake pravice kakor vsak drug državljan, naj si je Nemeč, Lah ali Madjar; kdor svoj materni jezik za božji dar spozna, po katerem serce in dušo k Bogu povzdigovati, in s celim drugim svetom v zvezi živeti zamore: tega bo žalilo, če se njegov materni jezik tako zaničuje. Zaničevanje slovenskega jezika je že dosti naših rojakov in drugih mož razžalilo, ki so se z vso močjo trudili in napejali to krivico odstraniti. Po dolgem prepiru sta nam leta 1861 naša dva izverstna poslanca v državnem zboru: gospod dr. Toman in Černe dosegla, da je minister pravosodja obema nadsodnijama za slovenske dežele v Gradcu in v Terstu novo naredbo izdal, kako naj se rabi slovensčina v sodnijah. Kolikor je nam znano, ta naredba do zdaj še nikjer ni bila razglašena po načinu drugih postav, tudi še v nobenem deželnem zakoniku ne; kakor so pa gosp. minister dne 17. sušca 1862 v državnem zboru izrekli, se naredba takole glasi:

1. Sodnije, ki imajo obravnavati z ljudmi, ki samo slovenski jezik znajo, naj zapisujejo

v slovenskem jeziku, karkoli je mogoče, vprašanja in odgovore obdolžencev in prič v kazenskih rečeh.

2. Če slovanske stranke v slovenskem jeziku prisegajo, naj se to po mogočnosti vselej slovenski zapisuje, ali vsaj prisega bodi slovenski zapisana.

2. Naj se náto gleda, da so popolnoma zmožne slovenskega jezika one sodniške osebe z državno-pravniškimi uradniki in zagovorniki vred, ki imajo pri kazenskih in končnih obravnava opraviti z obdolženci, ki samo slovenski jezik znajo; da se tedaj obravnava v slovenskem jeziku, ter razsodba in po mogočnosti tudi razsodni nagibi v tem jeziku razglašajo.

4. (Ako bi se potrebno videlo) je dovoljeno priskerbeti potrebnih natisnjenih obrazkov (formularov) v slovenskem jeziku za povabila vsake verste, za varstvene dekrete, s kterimi se gerof postavi, za obljubne zapisnike, v ktere se zapisuje varuhova obljuba, da hoče po postavi vse storiti za svojega varovanca; zapise za merlice, oglase, in za manjše vedno enake odloke, in odpisovati po teh obrazcih slovenskim strankam v slovenskem jeziku. —

Te naredbe so se izdale podstavljenim sodnijam, da po njih ravnajo, in ob enem se je zaukazalo, da naj se pri podeljevanju služeb v slovenskih krajih posebno ozira na znanje slovenskega jezika, in da naj v ta namen tudi pripravne može nasvetujejo za službe, ki so pravosodnemu ministerstvu prideržane. V najnovejšem času so tudi

cesarske politične oblasti dobile blezo enak ukaz, kakor sodniške; brali smo to po časnikih.

Toliko smo leta 1862 za slovensčino v sodnijah dosegli, in to je za njo poglavitna postava. Ali že prej smo imeli nekaj postav po kterih bi se bile morale slovensčini sodniška vrata odpreti. Žalibog da smo jih malokdaj poznali, rabili pa še manj. Taka je n. pr. postava za občno sodno postopanje ali za sojenje od leta 1781., ki se glasi v sledečih paragrafi:

§. 13. Naj se obe stranki kakor tudi njuna pravna namestnika poslužita v svojih govorih jezika v deželi navadnega.

§. 164. Izreke svedokove je treba, kolikor je mogoče, zapisovati sè svedokovimi lastnimi besedami, in vsakemu svedoku po skončanih odgovorih dati, da jih sam prebere, ali se pa mu naj preberejo, ter jih naj podpiše. Red kazenske pravde od leta 1853 zapoveduje:

§. 123. Svedok, ki ne zna sodniškega jezika, se sme samo takrat brez tolmača izpraševati, kadar sodnik preiskovavec kakor tudi zapisovavec zadostno znata tisti jezik, kterega svedok govori. V takem primerljeju je pa treba spisom priložiti poverjeno prestavo zapisnika v sodnem jeziku. Razun tega primerljeja naj se pokliče prisežen tolmač k izpraševanju, in vsako vprašanje in vsak odgovor naj se zapiše v jeziku, v katerem se izprašuje svedok, kakor tudi prestavljen v sodnem jeziku.

Kakor Nemci počenjajo tudi Madjari, nečejo nemadjarjskih prebivalcev po deželah ogerske korone spoznati za ravnopravne brate, volje so še zanaprej gospodovati nad njimi. Suče se svet tako, da terka na vrata avstrijske države spet leto 1848. Nemci in Madjari so se že leta 1848 združili, da bi pridobili sebi samim pečenko in meso, drugim narodnostim pa vergli oglodane kosti; pa pripravili so nas Slovane in Romane — pa tudi same sebe ob vse, kar smo si bili leta 1848 kervavo pridobili. Pravimo: Lesica gre le enkrat na led; l. 1848 smo šli, ali l. 1866 mar pojdemo spet? Zatorej kličemo avstrijskim narodom vsem: Bodimo med seboj složni in pravični, — tiščimo na to, da dobomo skorej o b č n i državni zbor in tu v zboru poganjajmo se vsi, da se nam, ki nosimo vsi enake butare, delijo tudi enake pravice. Sveti smo si, da, ako mine vsaka hegemonija ali predprava tega ali unega naroda, konec tudi bode vsej reakciji; narodi vsi z združenimi močmi delajmo za ravnopravnost vseh ljudi in narodnost.

Vemo, da se nam Slovanom rado očita, da pomagamo in služimo reakciji. Slovani smo vsi vneti za svobodo; pa vemo tudi, da svoboda, ktera se nam ponuja brez narodnosti, je zlata pena, je svoboda mertvega v črnem grobu! Tako svoboda ste nam Nemci in Madjari ponujali leta 1848, tako nam ponujate tudi naše dni. Dajte nam popolno svobodo, za drugo ne maramo, da se nam ne bode treba kavšati in klati med seboj: „Dokler se pa dva koljeta, tretji se smeji.“ Narodi bodimo zmerni in pravični eden do drugega!

To besedo spregovorimo po vojski vladi in narodom, — da bi ne padla na gluha ušesa in terda serca! —

Politični razgled.

Časniki nam zdaj naznanjajo pogoje, pod katerimi ste naša pa pruska vlada volje skleniti mir. Poleg njih, ki neki obsegajo devet točec, neha dozdanja nemška zveza ali bund od l. 1815. Tiste nemške države, ki jih navadno imenujemo severne, in med katerimi so večje Saksonska, Hanoveranska, Hesenskaselska in Nasavska, zedinijo se v severno unijo ali zvezo, ktereji stoji na čelu

Pruska. Bolj natančne medsebojne deržavopravne zadeve in razmere, koliko da namreč vsaka izmed njih obderži avtonomije in samostojnosti, koliko pa da zadobi Pruska više oblasti nad njimi, ktere skupne zadeve se bodo v Berlinu obravnovali, to vse imajo potem njih vlade s prusko določiti, pa tudi skupni državni zbor, ki se bode v Berlinu snidel. Južnim deržavam, izmed kterih ste poglavitni Parska in Wirttembergška, je na voljo puščeno, ravno tako zvezo med seboj skleniti, samo da Avstrija k njej pristopiti ne sme. Obedve zvezi sklenete med seboj pogodbo, ki določno zagotovi medsebojne deržavopravne razmere. Avstrija ne zgubi (razun Benecije) niti peči zemlje, — plačati pa mora 40 milijonov gld. bojne odškodnine, in sicer 20 mil. v gotovini, 15 mil. se jej zarajta odškodnine za Šlesvik-Holštín, 5 mil. pa plača za hrano pruski armadi (blizo 400.000 m. vsak dan po 300.000 gld.), dokler bode na avstrijski zemlji, kar pa bode najberže terpelo celi čas primirja, do 1. sept. Pruski armadi je tudi gotova mejivnica postavljena, ktere ne sme prestopiti. Ta pa je potegnjena čez mesta Heb, Pelzen, Tabor, Henrikov Gradec (Neuhaus), Znojim, Napajedel, Bretislavo in Bogumin. Nehajo tudi neki zanaprej vse davščine za prusko armado, za ktero se tudi posebne ceste in postaje odločijo. Pošte in železnice se spet na vse kraje odprejo. Za terdnjave Terezín, Jožefovo, Kraljevi Gradec in Olomuc so tudi odločene posebne mejivnice, ki se ne smejo od nobene strani prestopiti. To vse se bo menda skorej naznanilo. — Nemške deržave sklepajo poseben mir s Prusom. Mestu Frankobrodu, kteremu je bilo 25. mil. davka naloženega, bode se neki en del odpustil. — Kako je pa z stran pomirjenja z Italijo, ni še zdaj nič gotovega znano; le to se poroča, da se grof Degenfeld z generalom Govonom, ki je bil od vsega začetka laško-pruski mešetar ali poročnik, v Mikulovem pridno posvetuje in da je primirje spet na 8 dni podaljšano. Ali Lahí neki hočejo imeti spodnje Tirole in celó Istro. Če pa tu svoje želje ne ukroté, bo pa treba spet za meč prijeti.

30. julija je bila praška deputacija (dr. Rieger, dr. Brauner in Baecher) pri cesarju na Dunaju. Dr. Brauner je vse od konca do kraja povedal, kako grozna nesreča da je

staroslavno Prago po Prusih zadela, koliko da terpi ona in cela dežela, da jih je veliko ob vse in na beraško palico prišlo, da se celó veliki posestniki, ki so po 100 in še več tisoč. gld. letnega davka plačevali, ne bodo mogli več let opomoči itd. On prisi tedaj v imenu mesta Prage, naj bi se jej kako na pomoč prišlo in ubranilo splošno siromaštvo in beraštvo. Dr. Rieger se je pa še posebej pritožil, kako gerdo in razžaljivo da so jih nekteri znani dunajski časniki (med njimi tudi „Volksfr.“) pred svetom sumničili in ovajali in kako hudo da to vselej zvestim prebivalcem, zlasti zdaj v njihovi nesreči, dé in jim serce para. Njeg. Veličanstvo je obljubilo priskerbeti jim hitre in zdatne pomoči, in da mu tudi serce kervavi zavolj toliko nesreč in terpljenja, ki je zadelo vselej zveste Pražane in vse druge prebivalce; kar pa sumničenje in ovajo zadeva, rekel je cesar, da kaj takega ni nikoli verjel, temveč da v resnici občuduje zvesto in lojalno obnašanje sebe zatajujočih Pražanov in vseh prebivalcev celega kraljestva. Te besede svitlega cesarja bodo gotovo vsem Slovanom dobro djale.

Centralistični pa avtonomistični časniki kaj pridno in z neko silno zlobo svetu naznanjajo, da bo zdaj zdaj kakor čez noč federalizem nastal, in da je potem po Nemcih itd. Zdi se nam, da bi vsi ti žalostni vitezi raji celó — izdajstva se udeležili, kakor pa da bi se avstrijski narodi na edino mogoči federalistični podlagi med seboj pogodili in potem vsi svobodno pa srečno živeli. Tako raznašajo zdaj po svetu s tako strastjo, da človeka groza obhaja, namreč da so nekteri imenitni slovanski rodoljubi, kakor Rieger, Brauner, škof Strosmajer, Mrazović itd., na Dunaju, da se pridno posvetujejo in — vladi vsiljujejo. Da bi svojim ljudém še večí strah napravili, pišejo že tudi, da je bivši general Stratimirovič že izvoljen za hervaškega, grof Thun za českega in grof Goluhovski za gališkega kancelarja — za notranje-avstrijskega še ne vedó nikogar povedati! Mi se teh mož nikakor ne ustrašimo in rečemo, da prejko se krene na „svobodno pot“, bolje bo, — centralistom pa je enkrat za vselej odzvonilo, razun če so nad deržavo obupali, kar pa ne moremo verjeti.

Da bi se Prusi prej ko mogoče iz naših krajev spravili, posvetovala sta se mi-

§. 184. Čez vsako izpraševanje naj se naredi zapisnik. Če obdolženec ne zna sodnega jezika, ali kadar je gluha ali něm, je treba ravnati po predpisih §§. 123. in 124. Če se tolmač pridruži, je treba najpred zapisovati vprašanje v sodnem jeziku, in precej spodej prestavo od besede do besede, in ravno tako odgovor najprej v jeziku izprašanca, in precej spodej v besedni prestavi.

Bivša c. kr. predsodnija v Celovcu je 6. julija 1848. leta podložnim sodnijam mariborskega in celjskega okroga zapovedala vsled ukaza od 26. junija 1848, ki ga je dobila od pravosodnega ministerstva, takole: „Dokazna pisma za stranke naj se spisujejo v slovenskem jeziku, če stranke zahtevajo; sodniške odloke naj se sicer v nemškem jeziku spisujejo kakor do zdaj; vendar je pa treba izdajati strankam zahtevajočim slovensko prestavo brez vseh stroškov“. Ta postava se najde v 30. zvezku zbirke štajerskih deželnih postav. Že ta postava je omenila taka pisma, kakoršna dajejo previdni ljudje narediti, le ne samo za sodnijo, ampak za sodniško rabo, kedar jih bo ali bi bilo potreba za dokazanje resnice, tedaj dokaznice. Tako n. pr. dolžna pisma, oporoke, pogodbe, pobotnice, juternje i. t. d.; teh ni bilo nikdar prepovedano slovenski sestavljati. Najbolj se to vidi iz cesarskega ukaza od 27. aprila 1835., ki je zapovedal: Vsakemu pismu, ki se rabi pri sodniji v prepirnih in neprepirnih rečeh, ako ni spisano v sodniškem ali v kterem

izmed deželnih jezikov, mora stranka priložiti poverjeno prestavo v sodniškem ali v kterem izmed deželnih jezikov“.

Dragi rojaki! Pravica nam je spoznana, samo da jo premalo rabite! Vi ste na eni strani predobri, na drugi so pa nekteri izmed vas preleni, da bi se krepko za svojo pravico potegovali. Če vam nemški gospodje nemški zapisujejo, nič ne rečete, in si mislite: Kaj bi gospôdo sè svojo slovenščino žalil? Marsikteri pa celó nič ne misli in si po starem kopitu svoja pisma narejati daje.

To ni več dobrota, ampak sramota. Nikjer v celi Evropi se tako ne godi, kakor pri nas. Prašajte Francoza, naj si bode zadnji potepuh, ali bi kaj nemškega podpisal, cesar ne razumi? Kaj mislite, ali bi morebiti Nemeec kakošno slovensko pismo podpisal? — Zakaj pa vi ne tirjate svoje pravice? Vi hodite k dohtarjem in k notarjem, jih pošteno včasi še preveč plačujete, in si daste pisma izdelovati, kterih ne razumete. Dokazano je že s početka, kako je to nevarno in za vas neprilčno. Tirjajte svojo pravico! Vi obiskujete sodne pisarnice, stojite v kotu, nekteri gospodje so še vas kregali zavolj tega, da nemški ne govorite, in terdili, da nemški znate, pa govoriti nočete! Oh kako malo ti gospodje vaš težavni stan poznajo! Vi pa molčite, ali na pol nemški nekaj berbljate, samo da ste gospodom po volji. Zakaj pa rajše ne tirjate, kar vam gre? Ali ni domača gosposka dolžna, poslušati vas v domačem

jeziku, ali ne dobiva plače z vaših davkov ter je za vaše potrebe postavljena? Ali niso svetli cesar nam Slovincem pravice zagotovili? Kaj bi se torej bali takošnih pisarjev, kterim ni všeč, kadar v pisarnici slovenski govoriti čujejo ali slovensko pismo zagledajo! Nikar se jih ne bojte; zakaj gosposka služi cesarju, mora tedaj pravico dati podložnim, ktero so jim cesar dovolili.

Kodarkoli se vam kdo zavolj slovenske besede ali slovenskega pisma obregne, le lepo pametno in mirno recite, da vi nemški dosti ne razumete, in torej po domače svojo reč opraviti želite, in če bi se vam to zabilo, si hočete pri viši oblastnji pravice iskati in našli jo tudi bode. Pervokrat še bo težko kaj iz tega; kajti prvi, ki se pri gosposki za slovenščino potegne, malo doseže; deseti pa bo vse in potem tudi prvi, če drugokrat pride. Na nemške dopise tirjajte slovenske prestave, in kar si sami delate, pišite vselej slovenski. V ta namen se vam živo priporoča „Slovenski pravnik“, bukvice izdelane po g. dohtarju Razlagu, našem slavnem branivcu vaših pravic na deželnem zboru v Gradcu. To knjigo lahko dobite od pisatelja v Brežcah ali v Kienreich-ovi tiskarnici v Gradcu. Od domačega župana v srenji in odbornikov tirjajte pa sploh slovensko pisavo! Kakova sramota, ako domači župan se svojimi slovenskimi rojaki in sosedi nemški opravlja srenjske poslove! Če je kteri škricar v srenji, ki zvonec nosi, in vam nemščino priporoča in vriva, le recite mu, da niste vi zavolj njega

nistra Belkredi in Lariš z dunajskimi bankirji, da posodijo državi toliko denarja, da zamoreta Pruse koj plačati. Obljubili so jima neki vse priskerbeti za gotovo zastavo.

Cesarica se je že vrnila na Dunaj nazaj in ne misli več v Budim iti.

Dežele notranje-avstrijske.

Iz Celovca. (Mir; volitev v št. Pavlu; protest; družba sv. Mohora.) Kako čudno se naše monturske komisiji godi, povedali smo unikat; to uro pride po telegrafu ukaz, naj bašejo in se pripravljajo na odhod, precej drugo uro se pa vse spet preklicuje, naj razbašejo in ostanejo. Taka se je godila tudi nekterim kompanijam našega 5. batalijona. Prišel je ukaz, naj se podajo proti Verbi; res pridejo do Verbe, tu jim pa dojde ukaz, naj se spet vernejo v Celovec; ali tu jih pa spet čaka povelje, naj se vendar le odpravijo proti Verbi in odtod dalje. Tudi železnica je nekaj dni spet zaperta, novinci in prostovoljci se nabirajo. Vse te dogodbe in priprave ljudi strašijo, in, ako ravno se mir nareja, vendar se vse boji, da bi vnovič vojska ne navstala. Naj se pa še tako dobro in hitro pripravljajo na vojsko, naša misel je vendar le ta, da mir s Prusko že imamo, in da ga z Italijo gotovo tudi dobomo. — 9. avgusta se bode v št. Pavlu volil novi opat. Ponedeljek (6.) podajo se premilstl. knezoškof v št. Pavel, z njimi gresta stolni dekan g. P. A. Pichler in konsistorni svetovalec A. Rečicki, 7. in 8. so tako imenovane skrutinije, in se klosterske zadeve preiskujejo, 9. potem pa je volitev in 12., to je v nedeljo, se bo novo izvoljeni opat posvečeval. Srčno želimo, naj se izvoli mož po božji volji, ki ima potrebnih sposobnost za tako čudne in hude čase. Tudi mi bomo zastran slovenščine novemu opatu v „Slovencu“ spregovorili skorej prijazno besedo. — G. dr. Isleib, vrednik celovških novin, je še le komaj leto in den na Koroškem. Javeljne je od Celovca kake ure okoli pogledal in povohal, in že terdi po svojem časniku: Ni ga kmeta na Koroškem, ki bi nemški ne znal. Da pa je v

najbližnej okolici celovškega mesta, postavim v Žrelcu, v Podkernosu, da celó v Otočah, takih prav poštenih kmetov, ki nemški ne znajo besedice ali nemščino lomijo, da je groza, tega visoko učeni g. doktor ne ve. Pa kaj mu je mar za resnico, — le prav široko je treba zazijati, prav prederzno in nesramno kako reč terditi, in dobro je, že jih je neumnežev in babjevercev, kateri takim bahačem vse verjamejo. G. dr. I. še to terdi, da tudi po vsem spodnjem Štajerskem in Kranjskem ni kmeta in posestnika, ki bi nemški ne znal. Temu bi se vendar krave smejale, ljudje — pametne stvari — pa za resnico imajo take nesramne laži. Protestujemo, da bi taki ljudje po vradnih novinah o naših slovenskih zadevah govorili, in zarotimo visoko našo vladu, da naj se takih svetovalcev varuje. — Ta mesec bode preskušnja ali konkurs za mesto prvega kateheta na glavnej šoli v Celovcu. Nič ne slišimo, kdo da se izmed Slovencev za to pripravlja; škoda in nesreča bi bila, ako bi se od naših izvrstnih slovenskih duhovnikov nihče ne bil pripravil! — Se enkrat naznanjamo, da nam je letošnjih „Večernic“ zmanjkalo in da smo pridjali namesto teh nekaj drugih bukvic; naj se te takim družnikom, ki so še le letos vnovič pristopili k družbi sv. Mohora, podelijo. Vsi gg. dekani, katerim smo družbine kajige poslali, sprejeli so jih in delili med družnike; le samo dekan na Slov. Bistrici v lavantinski škofiji, g. Druškovič, poslal je vse vkup nazaj in napravil družbi okoli 2 gl. poštnine. —

V Ljubljani 28. julija. (Kakšen bode koledar slovenske matice?) Naj porabim trenutek, ko je nehal bojni vihar in je jela pihljati sapica miru, da vam pišem o neke prav mirne stvari, namreč o koledarju, ktere ga hoče izdati matica. Že v 49. l. „Sl.“ obljubil sem o tem pisati, pa nemirni časi obračali so vso pozornost na druge strani. O nasvetu g. Božidara Raiča, naj bi se združila koledarja matice in Mohorjevoga društva, je že izvrstno odgovoril slova „Glasnik“ v št. 7., tedaj se mi zdil odveč o tem še kaj govoriti. Sploh pa je misel mnogih, da naj matica koledar opusti in izdaja samo letopis z lepoznanškimi in znanstvenimi prikladami. Saj bo moral koledar tudi kaj dušne hrane imeti, kajti taka „pratika“, kakor je bil prvi koledar, gotovo ne bo delala časti znanstvenemu zavodu, kakor je matica. Naj se tedaj izpusti vse nepotrebno, in se pridene mnogo podučnega in kratkočasnega berila. Pri koledarju samem bi bilo dobro, ako bi bil vvezan pri vsakem mesecu en bel list, na ktere ga bise mogle zapisovati kake opazke, kakor je to navada pri večih koledarjih. Posebno na eno pa bi radi obrnili pozornost g. vreditelja koledarja: Naj bi namreč imel maticin koledar zraven navadnih imen svetnikov tudi njih slovanska imena, ktera bi tako najbolj prišla med ljudstvo, koledarju samemu pa gotovo dajala veliko vrednost. Prosimo, naj se to zgodi, gotovo se bo jako vstreglo čestitim družbenikom, in vsemu slovenskemu ljudstvu!

Iz Gorškega. (2 učenika za rifenberško šolo!) Ni davno, kar je „Slovenec“ čitavnico v Rifenbergu naznanil, in Rifenberžane vroče spodbadal, naj tudi za primerno šolo skerbijo, zakaj ta bi bila pravi biser cele doline. Nasvetoval je najmanj 2 učitelja, ker vsak vidi, da ni mogoče enemu učitelju koristno podučevati 200 otrok. Kdo bi bil mislil, da bodo Rifenberžani tako hitro priliko imeli djansko pokazati, da so možje, katerim je živa skrb za svojo mladino in za domovino, da so bistre glave tudi takrat, kedar gre za tako potrebne reči. Umrl je namreč učitelj gospod Jož. Vašinišnik, in zdaj je čas postaviti se na noge, da se preskerbi, česar je treba. Učitelj v Rifenbergu ima najboljšo plačo na

Primorskem, torej ima občina pravico tirjati, da tudi najboljšega dobi. Ker je pa plačila toliko, da bosta tudi lahko in dobro živela, če le še kaj malega občina priloži; tirja naj toraj občinski zbor 2 učenika, ker vsak dobi lahko 600 gl. na leto in to je še zmirom dobro plačilo. Deželne in duhovske gosposke bodo gotovo pomagale in občino podpirale, če kaj veljajo. Ta 2 učitelja pa naj se vzameta na Primorskem ali na Kranjskem, saj smo vsi Slovenci, le da sta novejšim tirjativam kos. Znati morata prav dobro slovensko, in eden mora biti kaj dober učitelj petja in dober organist. Kdor dobro plača, tudi lahko zbira; zato naj občinski zbor to reč dobro prevdari. Nam Slovincem na laški meji mora posebno mar biti, da se izkažemo in da napredujemo, torej silno potrebuje naša mladina dobrih učiteljev. Naj se gleda po tem takem le na znanost in dobro zadržanje, in na nič družega. Ako se bo le na to gledalo bodisi pri šolah, bodisi pouradnijah in sploh v občinskih, državnih tudi v vojaških zadevah, še imamo nadjati se boljših časov v Avstriji.

Ako pa ostanemo povsod in zmirom le pri starem kopitu, nesreča nas bo tudi za naprej zadevala in te bomo sami krivi. Kdor kaj zna, ta in le tá naj naprej stopi; kdor pa še pripravljen ni, naj se doma pripravlja in naj bo vesel tega, kar ima. —

Iz Tmilskega. A. St. (Sreča v nesreči; letina; strah.) V K. je imelo nas več vkup „Slovenca“ in povem, da smo ga vsi prav radi prebiral, tako radi, da smo se zavoljo tega sperli, ker vsak list po nekterih krajih tako dolgo obleži; posebno ga je g. J. F., ki ga prvi v roke dobiva, dolgo pri sebi obdržal. To je nesreča, da se lepa sloga in ljubezen podira, sreča pa je ta, da si „Slovenca“ zdaj sam naročim na svoje ime in taho množim število „Slovenčevih“ naročnikov. Povem, da se mi terda godi za denar, pa rodoljubje vse premaga. — Po travnikih se je letos nakosilo obilno, po senožetih srednje in malo; turšica je lepa, podzemljice pa ne; rež in ječmen sta uboga, pšenica je bogatejša, grozdja se tudi že neki prijema navadna plesnoba, zraven po malem še celo sadja. — 17. julija je bil navstalen hrup in strah, da pridejo nad nas Talijani, — pa zdaj je vse potihnilo. Ni jih treba, — vsi zdihujemo po miru in pokoju! —

Iz Dunaja. Hrvaški „Pozor“ ima v br. 212 od tod jako zanimiv dopis, ki ga tu v slov. prestavi svojim bralcem podamo, da vidijo, da tudi drugod o dunajskih centralistih in njihovih časnikarjih, ki so nam zakopali l. 1848 ustavno svobodo, potem pa lizali peté Bachu, Rechbergu in Smerlingu, tako sodijo in pišejo, kakor „Slovenec“. Glasí pa se tako le: „Kdor ve, kaj se je l. 1848 godilo, mora se danes ustrašiti, ko zapazuje ravno tista znamenja, ki so tedaj se godila, strašen punt vnela in avstrijsko cesarevino kakor ladijo skorej ob skaló pogube in razpada treščila. V Beču je začel zopet pihati tak veter, in ako temu enak tudi iz Pošte pripiše, evo pa smo spet na pragu l. 1848!

Napčna, ne avstrijska, ampak nemška politika, s katero je dunajska vlada od starodavnih časov morila nenemške narode, navlekla je bila cesarevini od vseh strani sovražnike na vrat. Da jih odbije in se znebi, poklicala se je v orožje silna vojska, na pol slovanska, vzdrževana z znojem in žulji državljanov, ki jih je večja polovica slovanska. Generali, ki so bili izrejeni v tisti znani akademiji, o ktere je nedavno g. Smerling trdil, da je edino pravo ognjišče zavesti avstrijske (znano pa je dobro, kaj ta gospod derži za avstrijsko zavest), pokopali so nam to krasno vojno sé svojo avstrijsko zavestjo ali pa generalsko nevednostjo v klančih kerkonoških gor in na bregovih reke

v srenji, ampak on zavolj vas in se torej po vas ravnati ima, ne pa vi po njem.

Le tirjajte svoje pravice, in potem nekteri vradniki gotovo se ne bodo več mogli s tim zgovarjati, da slovenščine nobeden ne tirja, da je torej treba ni. Če neprenehoma terkate, vrata se gotovo vam odpró; in marsikteremu nemarnežu v pisarnici bo vendar le ljubše, vam pravico dati, kakor pa zmiraj vaše pravične pritožbe poslušati. Potem bodo tudi gospodje začeli spoznavati, da je slovenski jezik dosti oglajen in bogat za vradniško poslovanje, ter se več ne bodo mogli opirati na ugovore, slovenskemu jeziku nasprotne, ki so pa že zastareli in le za tiste ljudi dosti dobri in veljavni, ki iz gole nemarnosti po starem kopitu vedno delati hočejo. Ko bi Slovenci povsod pravico tirjali svojemu slovenskemu jeziku po vradnijah, hitro bi se gospodje počeli dobro slovensko učiti, in v kratkem bi njim prav gladko slovenska pisava tekla. Ker pa mnogi Slovenci spijo, ter si ne upajo, eni pa tudi nočejo tirjati svojih národnih pravic: tudi vradnikom mar ni, se slovenskega jezika naučiti, in tako smo si sami krivi, da se naša pravična reč po nekterih pisarnicah zaničuje. Lenemu in zaspanemu se povsod pravica gubi.

Tedaj še enkrat: *Tirjajte Slovenci svojo pravico!*

Dr. Serneč.

Labe. Sovražnik pleni in pustoši Česko, Moravsko in Šlesko ter z veliko silo pritiska na naše glavno mesto Dunaj, ki je v večji zadregi, kakor je bil kdaj.

Kaj pa delajo v tej sili in potrebi tisti ljudje, ki so vedno to napčno in krivo politiko podpirali, in jo le takrat obsojali, kadar ni mogla s toliko naglico, kakor bi bila rada, k svojemu pogubivnemu cilju in koncu hiteti? Ali so mar planili nad sovražnika s tistim klasičnim rodoljubjem, s katerim je Rim premagal Hanibala in Moskva Napoleona? O kaj še! Ti junaci na jeziku se niso postavili pred topove, niti so darovali premoženja svojega na oltar nesrečne domovine, temuž zagnali so le strašen hrup, krik in vik na ministra Belkredija. „Proč z Belkredijem!“ to je bil glas dunajskih centralistov in mestnih svetnikov, in zato, ker je vladar cele države na to vpitje odgovoril, da mora v tako osodopolnem času gledati na želje celega cesarstva, a ne samega Dunaja, vzdigne se župan Zelinke in gre pred cesarja, da ga pokliče na odgovor za njegove besede.

Imamo li mi vzrok braniti Belkredija? Ali je pridružil že trojedni kraljevini Dalmacijo in osvobodjeno Krajino (vojaško mejo), ter tako ojačeni in vredjeni dal popolno avtonomijo, čisto narodno vlado? Ali je Česko oprostil nepravičnega volilnega reda, jej pridružil Moravsko in Šlesko ter jo osrečil z narodno vlado? Ali je uslišal glas iz Galicije? Ali mu je kaj prida mar za Slovence? Nič od vsega tega; vendar pa odbijamo mi z vso silo ta glas, ne zavolj tega, ker je zoper Belkredija, temuž ker prihaja iz zlobnega srca in hudobnih namenov. Ti dunajski junaci namreč mislijo, da namerja Belkredi staro avstrijsko politiko izpeljati na drugo pot, Nemcem njih dozdanje predpravice vzeti in pravičen biti tudi slovan-skim narodom. Ker se pa zdaj ne da več, tako si mislijo, gospostvo nad celim cesarstvom ohraniti, bodimo pametni, potrpežljivi in zadovoljni s polovico za zdaj, preložimo jo v Nemčijo, od ontod pa bomo v Pešti poiskali drugo polovico, ktere se zdaj samo iz potrebe in sile za nekaj časa odrekamo. Kaj nam mar, če Avstrija pogine, — bo vsaj potem večji in močnejši nemški narod! Namesto Belkredija pa hočejo kneza Auersperga, ki je od pete do glave v vsaki želici aristokrat in po Šmerlingovih besedah prvi (!) avstrijski plemenitaš, ž njim pa da se združi Deák. Kdo se zdaj za to meni, da je Auersberg pomagal proti Ogrom Šmerlingu? Pa s tema dvema še niso pri koncu. Če ona dva zaigrata, živi še g. Jiskra, ki se je oni dan v Bernu prav pohlevno poklonil pruskemu kralju in njegovemu ministru Bismarku, in še nekaj udov iz debrecinskega zbora: treba pa je po vsaki ceni čobodre in viharja, kajti le v kalni vodi bo pošteni nemški Mihelj lovil!

Kakor l. 1848 prijetni in ugodni so tudi zdaj taki glasi madjarskim ušesom; Madjari se pa tudi jako podvizajo v tem zboru po svoje peti, v sladkem upanju, da bodo iz budimskih višin skorej z eno roko pljuškali morje jadransko, z drugo pa črno. Pa tudi Slovanov je nekaj, — obleci jih le v honvedsko uniformo in kos ti bodo tudi iglenicam. Sloga med Nemci in Madjari je žalibog gotova in pripravljena so oboji služiti se vsakih pripomočkov, celó reakcije, da bi državno krmilo zopet v roko dobili. Nemci in Madjari govore in pišejo mnogo o svojih žrtvah, prvi povdarjajo duševno svojo prednost, drugi staro pravljico: „Moriatur pro rege nostro“, a niti delajo niti delati morajo več, nego delajo narodi slovan-ski. Kje je ostalo tistih stotin tisoč madjarskih prostovoljcev, kje tistih 100 in več milijonov gld., ktere nam je nedavno madjarska „Debatte“ napovedovala? Ta vik in in krik in pa lastna hvala zamorejo tudi pri naših bistrournih državnikih zmešnjavo

napraviti in jih zmotiti, da o prihodnosti Avstrije napčne reči sklenejo. Visoka dinastija stoji na križnem razpotju, na Rubikonu: Avstrija more vse preživeti, le ne več ponovljenega l. 48.!

Nesrečni državi pomagajo na vso moč narodi slovanski brez hvastanja, hvalisanja, in posilnega tiščanja. Oni vse to doprinašajo, ker se nadjajo, da bode pravica in zdrava pamet vendar enkrat močnejša od ljudskih spletkarij in namer. Ako se pa ne nastopi pot, ki jo kaže pamet in pravica, — ne sme Slovanov nihče izmed zgorej imenovanih grajati, — ako bodo svoje narodno in državno bitje bolj kakor vsako drugo reč pred očmi imeli in po tem tudi se ravnali!

Južno bojišče.

Mesto Trenta ali Trident v laških Tirolih je bilo 25. pret. meseca v velikej nevarnosti. Sovražnik namreč ga je hotel od dveh strani napasti in vzeti; od izhoda je pritiskal gen. Medici, od jugozahoda pa so skušala kardela prostovoljcev pot do tega mesta predreti, ki leži v precej nizki pa tesni dolini in je zlasti od večerne strani od stermih skalnatih sivcev obdano. Ker je sovražnik z veliko večjo močjo pritiskal in se je bilo res za mesto bati, ukazal je naš gen. Khun namah barikade napraviti, zvečer okna razsvetliti, ljudem pa iz najbolj nevarnih hiš bežati, terdè, da bo mesto na vso moč branil. Laški časniki so tudi že naznanjali, da ta dan mora Trenta njihova biti. In res, poskušal je Garibaldi, kar se je dalo, zlasti mesta „Rive“ na koncu Gardskega jezera se polastiti in jo od tod brez pomude dalje mahati; ali ni se mu po sreči izšlo, ker se mu je kapitan Manfroni z malim kardelom junaško branil tako dolgo, da se je primirje naznanilo in so se nehali pobijati. Pa tudi zgorej na hribih pri Pergine kako poldrugo od Trente so se sovražniku srečno ustavljali, da se jim je naznanilo primirje, in je bila tedaj Trenta rešena. Naš glavni stan je menda zdaj v mesticu Salurnu nad Tridentom. — Laška „Unità italiana“ piše o primirju: „Blagor vam, ki ste padli pri Kustoci, Visu, Storu itd. in počivate v tihem grobu ter ne gledate več sramote, ki jo mi živi moramo prenašati po primirju!“ — To nam zadosti kaže, kaj bi Lahi radi.

Razne novice.

*** Iz Ljubljane. Pretekli teden se je zgodila v tukajšnjem franciškanskem samostanu žalostna nesreča. Neka cev, po ktere je bil napeljan plin ali gaz, razklala se je tako, da je puhtel plin v izbe o. o. franciškankov. Več so jih našli omotenih — imenujejo se štirje — enega pa je zadušilo, tako da ga niso mogli več oživiti. Le ta je vratar br. Teobald Kozinec.

*** Nova preuredba, da bo za prihodnje — razun Ljubljane — samo 11 okrajnih glavarstev namestu dosedajnih 30, potrdila se je na najvišem mestu.

* Ranjeni vojaki iz boja pri Versi blizo Gradiške so šli v petek skozi Ljubljano in so bili od društva blagosrčnih gospa sprejeti in postreženi.

*** Deželni strelci, katerih se je tukaj nabralo že kakih 150, so že uniformirani in oboroženi ter se podajo že v kratkem proti Ipavi na deželne meje.

*** Letošni program gimnazije obsega en nemški spis in enega slovenskega od g. prof. Melcerja: „Kako naj se uči zgodovina v srednjih šolah?“ V programu realkinem

pa ni duba ne sluha od slovenščine, nemški spis pa je tudi tak, da bo komaj med 100 bralci enega zanimal! Ali ne stoji naša realka ravno na tistej slovenskej zemlji kakor gimnazija?

* * * Preteklo nedeljo je pel mešani zbor čitalnicin v farnej cerkvi sv. Jakoba zjutraj pri devetih maši in popoldne pri popoldanskej božjej službi. Jako dobro je rešil obakrat svojo nalogo, in se mora reči, da brez vsega hrupa se mnogo stori v pravo povzdigo cerkvenega petja. V kratkem bode mo zopet slišali novo mašo za mešani zbor v križanskej cerkvi.

* * * Pondeljek zvečer in ponoči razsajal je tukaj tak vihar in taka nevihta, kakor je že dolgo ne pomnimo. Po sreči pa se je toča vsula le po nekterih krajih, najbolj ravno v mestu, tako da vendar ni tolikanj škode naredila, kakor se je mislilo.

* * * Programi in sporočila tukajšnjih šol naznanjajo število učencev tako le: V gimnaziji je bilo na koncu leta 608 očitnih in 7 privatnih učencev in sicer 549 Slovencev, 64 Nemcev, 1 Lah in 1 Hrvat; na realki v 6 razredih 231 učencev, med temi 126 Slovencev, 81 Nemcev (kako da je na realki toliko Nemcev v primeri z gimnazijo?), 20 Lahov, 3 Hrvatje in 1 Poljak; na normalki v 4 razredih 708 učencev in 191 v nedeljski šoli; v št. Jakobški mestni šoli 316 učencev in 101 v nedeljski šoli. Očitno moramo pohvaliti najbolj vrle učitelje mestne glavne šole pri št. Jakobu; naj bi si jemali izgled drugi učitelji nad temi vrlimi možaki! Slava jim za njihov trud!

* 16. julija je v Stražišu blizo Kranja 13 hiš pogorelo. Razun 3 pogorelcev so bili vsi drugi zavarovani.

* V prvi seji jugoslovanske akademije snidlo se je le 10 udov. G. J. Kukuljevič, zagrebški vel. župan, in g. Ant. Mažuranič sta se odrekla akademiški časti, dr. Bleiweis in Mirko Bogović pa sta bila zadržana v zboru priti.

Duhovske zadeve.

Lavantinska škofija: Umerl je g. Franc Košan, kaplan v Mozirjem. R. I. P.!

Kerška škofija: G. Uršič Venc. postal je l. kanonik in farni namestnik v Brežah; g. Mačnik je dobil faro št. Salvator, g. Willenpart Jan. faro št. Martin na Krappfeldu in g. Hausberger Jož. kuracijo Kremnico. Za previzorje grejo gg. Leskovar Jan. v Kotlje, Godec Franc v št. Lipš in Oberlerhner Jož. v št. Jakob blizo sv. Heme. Prestavljeni so gg. kaplani: Hönigschmid Jan. za stolnega kaplana v Celovec, Rieder Jan. za mestnega kaplana v št. Vid, Kickl Tomaž za mestnega kaplana v Pliberk, Rainer Jan. v Spital, Cyrus Karl v Zgornjo belo, Šac Alojzi v Tinje, Incko Šimen v Požarnico, Drobež Ant. na Rudo, Schneider Vilh. v št. Mihel blizo Wolfsberga, Lilek Isidor v Greifenburg, Wappis Ferd. v Kotarče, Richter Ant. v Sokovo (Himmelberg), Urabl Franc v št. Mohor.

Loterija.

Gradec, 1. avgusta:

3 58 34 56 15.

Prihodnje srečkanje je 11. avgusta 1866.

Dunajska borska 2. avgusta 1866.

5% metalike	60.75
5% nacional	64.75
1860 derž. posoj	74.75
Bankine akcije	720.—
Kreditne „	143.30
London	129.75
Novi zlati	6.19
Srebro	128.50